

H228 SVENSKA SAGOR

Häfte H228 Svenska Sagor är ett mycket intressant häfte med flera varianter. Det har tryckts med 2 olika cylindrar på 2 olika papperssorter och omslaget finns i 2 varianter med 2 olika rygstryck. Sålunda kan H228 vara värt en specialstudie för att närmare utröna vilka varianter som finns och hur stora delupplagorna är.

Ett resultat av min studie är att man måste revidera beskrivningen i nästa SFF-katalog av förekomsten av olika rygstryck. Som det rapporterades i Häftessamlaren 3/87 efter min anmälan så finns H228AUa med RT 6x2.5 mm. Vidare indikerar min studie att H228Alla och H228Blla inte finns med RT 8x2 mm. Vid rundfrågning har ingen kunnat visa upp dessa häften. Det har visat sig att man inte kunnat skilja på cyl 1 och cyl II. De regler som ges i SFF-katalogen för att skilja på cyl 1 och II duger inte för häften från övre halvan av cylindern.

I artikeln ges nya regler för hur man skiljer cylindrarna åt. Vidare ges en beskrivning av de olika omslagsklichéerna samt en förteckning av kontrollnummerserier.

Jag hoppas att denna artikel inte bara skall öka intresset för H228 utan också inspirera till specialstudier av andra häften, då här också indikeras hur jag löst en del mer generella forskningsproblem.

Inlagans papper

Häftet H228 är katalogiserat i 2 huvud varianter, H228A och H228B, med avseende på papperstyp:

H228A tjockt papper med matt gummering (PLX)

H228B vanligt papper med blank gummering (dextrin)

Omslagsklichéer

I Häftessamlaren nr 1/86 rapporterades det att H228 finns med 2 olika omslagstryck. Skillnaden gäller placeringen av texten "Dags att köpa nytt häfte!" och har katalogiserats eldigt följande

a: Sid II "Dags att köpa..." i höjd med nederdelen av 2:a stycket på sid III (hög placering).

b: Sid II "Dags att köpa..." i höjd med 3:e stycket på sid III (låg placering).

Man kan särskilja på två olika nyanser på omslagens yttersida: svagt gulaktigt grön och gråaktigt grön. De olika kontrollnummerserierna har med ett undantag genomgående samma nyans på sina omslag. Hos omslag med svagt gulaktigt grön yttersida ger insidan ett ljusare intryck. Man kan hitta samma papper hos H215, H220, H251, H255 och H305A+B. För omslag med gråaktigt grön yttersida är det omvända förhållandet. Där ger insidan ett mörkare intryck än yttersidan. Vi har inte hittat något annat häfte med denna nyans.

En intressant fråga är hur många klichéuppsättningar det finns. Frånsett placeringen av texten på sid 11, verkar det bara finnas en speciell uppsättning klichéer för H228.

För ett häfte med H228's format innehåller en klichéuppsättning 7 olika klichéer. Det visade sig vara möjligt att hitta bra kännetecken för att skilja dem åt. Se figur! Den fordrar ingen mer förklaring än att det bör påpekas att pricken framför "namn" på ytterkliché 6 kan saknas liksom att pricken på innerkliché 4 kan vara liten och svag.

Ett problem är att veta i vilken ordning klichéerna satt. Ett sätt att ta reda på ordningen är att bryta en 50-förpackning och titta efter. Tyvärr är inte denna metod helt enkel att tillämpa eftersom häftena i en obruten bunt kan vara omkastade. Lyckligtvis finns det en möjlighet om man har några häften med kn som ligger i sekvens nära varandra. Det är 10 häften mellan varje kn och då det finns 7 klichéer så kommer kn-häftena att få omslag enligt sekvensen: 1-4-7-3-6-2-5-1 etc.

Vilken man kallar 1 av ytterklichéerna är godtyckligt. Vid olika tryckningar så paras olika ytterklichéer med olika innerklichéer. Jag har valt att numrera innerklichéerna så att för den serie vi tror har tryckts först får inner- och ytterkliché samma nummer, dvs 1~1. Detta val ger också att vi alla fall utom två får 1~1. Mina häften från nedre halvan av de två cylindrarna visade att H228Ala har (1~4) och att H228BIa har (1~1) och (1~3). Tyvärr såg det inte lika prydligt ut när det gällde häften från övre cylinderhalvan. Vad jag förstår så häftas märkena från övre och undre halvan inte samtidigt, så rent teoretiskt kan det se annorlunda ut för häften från övre halvan. Men i detta fall berodde det på att jag inte hade lyckats skilja på cyl I och II för häften från övre halvan.

6. namn

6.7

Intresserad av frimärken?
Fyll i namn och adress och skicka kupongen i kuvert till Postens Filateliavdelning PFA, Fack, 10110 STOCKHOLM 1, så får Ni veta mera.

NAMN

UTDELNINGSDRESS
4

ORTSADRESS (POSTNR O ORTNAMN/POSTANSTALT)

1
W

Utgivningsdag: 14 november 1969
Gravör: Czesław Słania
Omslag: Jan Magnusson

7 Öm
6.0m

20

3 När

Bilderboken och sagoboken är barnets första, betydelsefulla kontakt med konst och dikt.

Ett av de klassiska verken är: Kattresan av IVAR AROSENIUS (1878-1909). En vilse bohém som blivit familjefar och fått förfästa i tillvaron ritade berättelsen som en improvisation medan Lilla titubade på. När boken 1930 kom ut var han redan död.

Vår länge dominerande barnboks-skapare blev ELSA BESKOW (1874-1953). Åren 1901-1918 kom bla Fuffa i Blåbärs-skogen, Tomtebarnen, Pettes nya kläder samt Tant Grön, Tant Brun och Tant Creolina. Deras genuina skildringar av svensk natur och soliga lördagar har givits utländska barn lika mycket som de fångat våra svenska.

JOHN BAUER (1882-1918) skildrar också nordisk natur, men en dunkel, mossig skogsskog befolkad av troll och vassa smuttblonda prinsessor. Han var en berömd diktare som gärna broderade vidare på textens motiv. När han skulle illustrera Nils Holgersson rökande emellerand Selma Lagerlöf bara en av hans tecken kvar och det är den som återfanns på frimärket. Även bilden av Cyrus Granér's Vill-Vallareman är ett verk av Bauer.

En av de frögäst bildade bland de yngre berättelseillustratorerna var INGRID VANG NYMAN (1916-1969), mest känd genom att hon gett gestalt åt Astrid Lindgréns Pippi Långstrump, så överryggande att hennes stil fick bli vägledande för TV-filmatiseringen.

4 Hån

5 a.v

2 a.v

Kännetecken för de 7 olika omslagsklichéerna.

Cylindrar och cylinderhalvor

H228 har tryckts med 2 cylindrar: cyl I och cyl II. I SFF-katalogen kan man läsa att det för registermärkenas a-mått gäller

	H228IR.	H228IIR	H228IN	H228IIN
a	1.4 mm	1.3 mm	1.8 mm	1.6 mm

där R betyder att häftet kommer från övre cylinderhalvan (R.-häfte) och N att det kommer från nedre cylinderhalvan (N.-häfte). R.- och N.-häftenas a-mått är tillräckligt olika för att man skall kunna skilja på R- och N.-häften. Vidare är a-måtten för H228IN och H228IIN inbördes tillräckligt olika så att man kan skilja på cyl I och II för N.-häftena. Men jag tycker att skillnaden mellan R.-häftenas a-mått är för liten för att man skall kunna skilja på cyl I och II för R.-häftena med hjälp av a-måttet.

I den beskrivning som ges i SFF-katalogen står "På cyl I sitter de båda bruna frimärksparen längre åt vänster än de orange. På cyl II sitter översta frimärksparet förskjutet åt höger jämfört med de övriga paren". Det stämmer enligt min åsikt bra när det gäller häften från nedre cylinderhalvorna, men såvitt jag kan se gäller det inte för häften från de övre halvorna.

Inspirerad av denna beskrivning började jag mäta upp förskjutning i sidled för alla paren och hittade en del skillnader. Men samlarkollegor påpekade att det var svårt att mäta dess sidoförskjutningar. De hade exempel på "snett" (diagonal) skurna häften. Efter detta misslyckande började jag mäta avståndet i höjddled mellan frimärkena. Detta är ett trevligt mått. Det är lätt att mäta och enligt våra erfarenheter är det mycket konstant runt ett cylindervarv.

Uppmätning av avståndet i höjled i vänsterkanten mellan underkanten av gravör signaturen och övre kanten av underliggande frimärke för de olika paren räknat uppifrån gav följande trevliga resultat:

	H228IR	H228IIR	H228IN	H228IIN
Avstånd mellan par 1 och 2	3.3	3.2	3.2	3.3
Avstånd mellan par 2 och 3	3.4	3.0	3.3	3.1
Avstånd mellan par 3 och 4	3.0	3.3	3.3	3.3
Avstånd mellan par 4 och 5	3.0	3.0	3.0	3.0

Vi ser att avståndet mellan par 3 och 4 för H228IR (3.0 mm) skiljer sig signifikant från motsvarande avstånd för de övriga som har 3.3 mm. Vi har här hittat ett mått som är både lätt att mäta och klart delin i serier H228IR. Genom att mäta a-måttet och de ovan beskrivna avstånden mellan frimärkena kan vi säkert skilja på H228IR, H228IN, H228IIR och H228IIN.

Det förtjänas att påpeka att man i många fall kan göra klassificeringen utan mätlupp. Om inhäfningsremsan liar cyls eller kn eller andrahandstryck måste det vara ett N-häfte och då gäller regeln i SFF-katalogen:

"På cyl I sitter de båda bruna frimärksparen längre åt vänster än de orange. På cyl II sitter översta frimärksparet förskjutet åt höger jämfört med de övriga paren."

Ilar häftet en cylindersiffra gäller följande:

H228IN, cyls 1 sitter 5.4 mm från frimärksbild.

Nedanfö (cirka 2 min) finns det ytterligare en svagt stansad cyls 1. Den kan vara färglös eller delvis färgad. Ilar man slagit denna siffra först och funnit att den satt för lågt?

H228IN, cyls 2 sitter 6.4 mm från frimärksbild.

H228I1N, cyls 1 sitter 6.4 mm från frimärksbild i rödfärgad fläck.

H228IIN, cyls 2 sitter 6.6 mm från frimärksbild.

Kontrollnummerserier

I min studie har jag hittat följande kontrollnummerserier:

Serie	Typ	Kn	Rest Kn pos	Omslag	RT	e
1	Allb	97-19	0->2 (5-6, 0000.0, 00000)	1-1, gul akt grön	6*2.5	32-34
2a	Mb	24	2 (5, 00000)	1-1, gulakt grön	?	
2b	Alb	28-92	- (5, 000.00, 0000.0)'	1-1, gulakt grönV	6*2.5	31-34
3a	Allb	04-14	0 (3, 000.00, 00000)	1-1, gråakt grön	6*2.5	33
3b	Alla	16-28	0 (3, 000.00, 00000)	1-1, gråakt grön	6*2.5	31-33
4	A la	10-20	4 (3, 000.00, 00000)	1-4, gråakt grön	8*2	31-33
5a	Bla	77-92	0 (3-4, 1.5+3.5, 2+3)	1-3, gråakt grön	8*2	31-33
5b	Bla	76-90	0 (3-4, 1.5+3.5, 2+3)	1-1, gråakt grön	6*2.5	21-23
6	BIIa	96-02	- (3, .00000)	1-1, gulakt grön	6*2.5	31-33

Kolumnen "Kn pos" anger först kn:s position i höjled (avstånd från frimärksbilden) och sedan positionen i sidled. Kolumnen "Omslag" anger först hur klichéerna är parade och sedan nyansen på omslaget. Måttet V betecknar avståndet från häftets övre kant till övre kanten på rygstrycket.

Serierna 5a och 5b är med säkerhet samma tryckserier, men får delas upp på 5a och 5b på grund av olika parning av ytter- och innerkliché.

Serierna 2b och 6 saknar kombinationshäften med både cyls och kn och man kan därför inte ange någon rest. 1 kombinationshäften i serie 5 sitter cyls på häftena med kn +3.5 eller +3. Kombinationshäften med RT och kn är kända i serierna 2b (kn 28-, 47- och 63-tusen), 3a (kn 05-tusen) och 5b (kn 79- och 84-tusen).

1) Häften från serie 2b har gråaktigt grönt omslag vid kn 55-57-tusen.

Upplagan är för H228A 2.27 miljoner häften vilket motsvaras av minst 114 kn-tusental och för H228B 0.49 miljoner häften vilket motsvaras av minst 25 kn-tusental. Om vi räknar alla kn i intervallen ovan får vi 124 tusental för H228A och 24 för H228B. För att ge en mera fullständig bild vill jag redogöra för vilka kn-tusental jag känner för de olika serierna

1: 97-98, 01, 04-05, 08-12, 14-15, 18-19

2a: 24

2b: 28, 30, 32, 35-37, 39, 41-42, 45-47, 51-52, 54-58, 62-63, 80, 82-85, 87-88, 91-92

3a: 04-05, 07, 09, 14

3b: 16-17, 22-25, 28

4: 10-11, 13-16, 18-20

5a: 77, 80-81, 83, 86, 90-92

5b: 76, 79, 84-85, 90

6: 96-00, 02

Vi känner alltså 66 tusental för H228A och 18 för H228B. Det stämmer alltså rätt så bra, men det finns mer kn-tusental att upptäcka.

Man kan nu undra i vilken ordning de olika serierna har tryckts. En möjlig gissning, som föreslagits av Rune Åhman, är att de har tryckts i den ordning som ovanstående tabell indikerar. H228 A bör genomgående komma före H228B, eftersom frimärken med matt gummering utkom 1969 och med blank gummering 1970. Cyl I och II bör komma omväxlande. Vi har FDC med frimärken från båda cylindrarna. Kn med avstånd 5-6 mm från bild kommer i ovanstående uppställning i följd och därefter kn med avstånd 3-4 mm. Omslagsvariant b kommer före a och därför finns troligen inte H228IBb eller H228IIBb. RT 8x2 min finns endast i serierna 4 och 5a och dessa har också avvikande klichétyp (1~3 och 1~4). Därför är troligt att serie 2a har RT 6x2.5 mm och att det är bara H228A1a och H228B1a som RT 8x2 mm.

Kontrollnumrerna emotsäger inte att serierna 1-3 har tryckts i en följd. Mellan serie 3 och 4 kan man ha tryckt andra frimärken som till exempel Svenskt Fyrväsen (SFF 679-680). Mellan serie 4 och 5 har man troligen tryckt andra frimärken som till exempel H229, H230, H231 etc, alla med blank gummering. Serie 6 är troligen en direkt fortsättning på serie 5, efter byte av cylinder, men utan tryckning av andra frimärken. Jag vill poängtera att den ovanstående föreslagna tryckordningen bara är en kvalificerad gissning. Vi har en bra indiciekedja, men inga konkreta bevis. Vad säger ni som har abonnerat på olika tryckupplagor?

Efterskrift

För att kunna göra en sådan här studie och få säkra resultat, måste man ha tillgång till ett stort och representativt material. Det är både svårt och dyrt att få fram ett sådant. Man måste förlita sig på sina samlarkollegor. Jag vill här ta tillfället i akt och speciellt tacka Bo Göransson, Yngve Hamnerius, Thomas Larsson (Lund), Ingemar Nilsson, Per-Olof Persson och Rune Åhman för deras bidrag med grundmaterial, påpekanden och kommentarer.

Jag är mycket intresserad av kommentarer. Speciellt vill jag veta om någon har häften som strider mot mina iakttagelser, rapportering om nya kn-tusental och om det finns H228AIIa och H228BIIa med RT 8x2 mm. Vidare är jag intresserad av att byta och köpa H228. Jag har inte själv alla kända kn-tusental.

Sven Erik Mattsson